

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

01.8
25
p.2

GAZDÁLKODÁS

XVII. évf.

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY
RECEIVED

SEP 21 1973

PROCUREMENT SECTION
CURRENT SERIAL RECORDS

A TARTALOMBÓL

**BÁNSÁGI JÓZSEF—NAGY
LÁSZLÓ—LOSONCZY
FERENC—KISS JÓZSEF:**

Munkaidő- és energiafelhasználás a különböző rendszerű sertésfiasztatókban

HALÁSZ PÉTER:

A takarmánykeverés és -kiosztás gépesítésének gazdaságossága az iparszerű sertéstelepeken

CSÁNKY ZSUZSA:

A választás időpontjának hatása a sertéstartás gazdaságosságára

BUSCH JÁNOS:

Beruházási tapasztalatok a Kiskunhalasi Állami Gazdaságban

73

7

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Vági Ferenc</i> : Az állami támogatás és a vállalati önfelfinanszírozás az állami gazdaságokban	1
<i>Bánsági József—Nagy László—Losonczy Ferenc—Kiss József</i> : Munkaidő- és energiafelhasználás a különböző rendszerű sertésfajzatokban	13
<i>Halász Péter</i> : A takarmánykeverés és -kiosztás gépesítésének gazdaságossága az iparszerű sertéstelepeken	21
<i>Csánky Zsuzsa</i> : A választás időpontjának hatása a sertéstartás gazdaságosságára	29
<i>Földesi Dezső—Tóthné Loós Gyöngyi</i> : Néhány fontosabb gyógynövény termelésének gazdaságossága	37

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Busch János</i> : Beruházási tapasztalatok a Kiskunhalasi Állami Gazdaságban	45
---	----

SZEMLE

A holland tejgazdaság (<i>Árvai L.</i>)	54
Új halfajok szerepe a halhústermelésben (<i>Tahy B.</i>)	57

SZAKIRODALOM

Orbán Sándor: Két agrárforradalom Magyarországon (<i>Halász P.</i>) ...	60
---	----

E SZÁM SZERZŐI:

Árvai László, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Budapest) — Bánsági József dr., csoportvezető, Országos Munkaegészségügyi Intézet (Bp.) — Busch János, igazgató, Kiskunhalasi Állami Gazdaság (Kiskunhalas) — Csánky Zsuzsa, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Földesi Dezső, osztályvezető, Gyógynövényipari Kutató Intézet (Bp.) — Halász Péter, tudományos főmunkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Kiss József, közegészségügyi-járványügyi ellenőr; Losonczy Ferenc, közegészségügyi-járványügyi ellenőr, Országos Munkaegészségügyi Intézet (Bp.) — Nagy László, tudományos munkatárs, Országos Munkaegészségügyi Intézet (Bp.) — Tahy Béla, főelőadó, Országos Hálászati Felügyelőség (Bp.) — Tóthné Loós Gyöngyi, tudományos ügyintéző, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Vági Ferenc dr., a közgazdasági tudományok doktora, tanszékvezető egyetemi tanár, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (Bp.).

AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁS ÉS A VÁLLALATI ÖNFINANSZÍROZÁS AZ ÁLLAMI GAZDASÁGOKBAN

VÁGI FERENC dr.

Hogyan befolyásolják a nyereség realizálását? Milyen nagyságrendben jelentkeznek? S velük szemben mekkora az összege az elvonásnak? Ezek a legfontosabb kérdések, amelyek témánk keretében az állami támogatásokkal kapcsolatban választ várnak. Nem veszem a támogatásként nyilvántartott szabályozókat egyenként sorra. Ezt nagy számuk miatt, még ha akarnánk, sem tudnánk megtenni, de nincs is rá szükség. Ilyenkor döbbenünk rá, hogy mennyire nem irigylendők azok, akiknek a gazdálkodásban való alkalmazás miatt, szinte valamennyi állami támogatást naprakészen kell ismerniük.

A TÁMOGATÁSI RENDSZEREK ÉS GAZDASÁGI TARTALMUK

Az állami gazdaságok irányításában csakúgy, mint a termelőszövetkezetekében is, az állami költségvetési támogatásnak széles körű rendszere, helyesebben rendszerei vannak érvényben. A pénzügyminiszter, valamint a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter 1968. december 30-án megjelent és bizonyos módosítások után ma is érvényes átfogó rendelete megkülönböztet:

- a) a mezőgazdaságban termelés céljára felhasznált ipari eredetű eszközök, anyagok és szolgáltatások ár- és ártámogatási rendszerét;
- b) a mezőgazdasági üzemek szakmai vezetésének további erősítése és állandósítása érdekében szükséges támogatást;
- c) a mezőgazdasági üzemek szarvasmarha-tenyésztésének és gyapjútermelésének állami támogatási rendszerét;
- d) a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek és állami gazdaságok megkülönböztetett állami támogatását;
- e) az építési, telepítési és meliorációs beruházások támogatási rendszerét.

A felsorolt támogatási rendszerek közt bizonyos kapcsolódások vannak. Ha az ipari előállítású javakat valamely beruházás keretében használják fel, akkor ártámogatásuk részévé válik a beruházási támogatásoknak, nettó áraik után külön beruházási kedvezményt igénybe venni és elszámolni nem lehet. A szarvasmarha-ágazat támogatása címen nyújtott kedvezmények közt viszont a beruházások nem jönnek figyelembe, noha ezek csakúgy az ágazatot szolgálják, mint a létszám, illetőleg az értékesített termékek alapján nyújtott közvetlen bevételi kiegészítések. A mai beruházási támogatásokban az ilyen célú kedvezményekből viszont csak azok jelennek meg, amelyek az árkedvezmény formáját öltik. Ugyanazon a címen tehát nem lehet kettős támogatást igénybe venni, de az már megoldott, hogy a támogatások a gazdasági tartalom — a felhasználás célja vagy jellege — szerint is elhatárolódjanak egymástól. Erre pedig ugyancsak szükség lenne a támogatási rendszerek hatékonyságának értékelésében is.

Az állami támogatások előrebocsátott rendszere közül — a vállalati gazdálkodásban való jelentkezésükön és mozgásukon keresztül a vállalati eredményre gyakorolt hatásuk alapján — a beruházási támogatással szemben az összes többit egy csoportba is sorolhatjuk. *Egy részükre* jellemző, hogy a költségeket mérséklik. Tipikusan ez érvényes az ipari eredetű eszközök beszerzési árengedményeire s az 1971-ig rendszeresen alkalmazott adóelengedésekre is. *A másik részük* pedig megnöveli a vállalati bevételt. Ez részben költség-visszatérítésből, részben pedig árbevételi növekményekből származik. Az előbbire tipikus példa a szakmai vezetés erősítésének és stabilizálásának, valamint a szarvasmarha-ágazatnak a támogatása, továbbá a veszteségforrások hatásának ellensúlyozására nyújtott egyszeri vagy rendszeres térítések alkalmazása. Az utóbbira pedig az értékesítési felárak, prémiumok, árbevételi kiegészítések a jellemző példák.

A TÁMOGATÁS ÉS A VÁLLALATI EREDMÉNY

Noha ezek nem lényegtelen s ezért el sem hanyagolható különbségek, a vállalati eredményre gyakorolt hatásukban közömbösek. Amint az már az elmondottakból is kiderül, jelentős részük nem válik ugyan vállalati jövedelemmé, de annak meghatározó tényezőjeként funkcionál, méghozzá költségkímélő vagy költségeket megtérítő erejükből következően a jövedelmet növelő hatással. Éppúgy, mint más jövedelmek — csak nem közvetlenül, hanem közvetve —, támogatják az állami gazdaságok jövedelmének, s benne a nyereségnek a keretét. Ez utóbbi a veszteséges állami gazdaságokban a veszteség csökkenésében, az összes állami gazdaságra nézve pedig a nyereségek és a veszteségek egyenlegének, a vállalati eredménynek a növekedésében fejeződik ki. E támogatások nélkül tulajdonképpen összegük erejéig kisebb lenne a szektor vállalati eredménye. Más kérdés, hogy ha ténylegesen megszűnnének, akkor a kialakuló eredmény más lenne, mint a velük csökkentett összeg, mert ilyen változtatásnak szükségszerűen hatása lenne a jövedelem felhasználásának arányaira is. A szóban levő

tám
zalt
jánado
azér
meg
kat
Má
hely
gük
szár
hán
káig
sem
függ
veszÜzen
Kedv
gaz
Rend
TBC
tárAz er
tám
a)
b)

kelés,

támogatások közös jellemzője tehát, hogy kifejeződnek a vállalatok realizált nyereségének, illetőleg veszteségének összegében. Ezen sajátosság alapján „eredményt javító” támogatásoknak nevezhetjük őket.

Indokoltnak látszik, hogy közülük külön is szóljunk a kedvezőtlen adottságokkal kapcsolatos megkülönböztetett támogatásokról, pusztán azért, mert ezek az állami gazdaságoknak csak szűkebb körét érintik. Ez megilleti egyrészt azokat a gazdaságokat, amelyekben a szántóterület kataszteri tiszta jövedelmének átlagos értéke 8 aranykorona alatt marad. Másrészt pedig azok a gazdaságok juthatnak hozzá, melyeket tényleges helyzetükből, mindenekelőtt termelési szerkezetükből folyó tartós veszteségük alapján a felügyeleti szervek arra jogosultnak minősítenek. Az *előbbiektől* szántóterületük aranykorona-értékeinek differenciáltságához igazodva néhány fő termékük értékesítési bevételének meghatározott (4–20) százalékáig kaphatnak bevételi kiegészítést. A rendelet azonban nem zárja ki azt sem, hogy ezt a kiegészítést előre meghatározott összegben kapják meg, függetlenül az áruértékesítési bevétel tényleges alakulásától. Az *utóbbiak* veszteségtérítésben és jövedelemkiegészítésben részesülnek a fejlesztési és

A VÁLLALATI EREDMÉNYT JAVÍTÓ TÁMOGATÁSOK*

1. táblázat

Megnevezés	Az állami támogatások összege és aránya az							
	1969.		1970.		1971.		1969–71.	
	éven							
	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%
Üzemviteli támogatás	484	52,67	312	40,28	528	60,76	441	51,24
Kedvezőtlen adottságú gazdaságok támogatása	322	35,04	313	39,27	216	24,86	284	33,06
Rendkívüli károk térítése	—	—	81	10,16	45	5,18	63	7,67
TBC-mentesítés és egyéb támogatás	113	12,30	91	11,42	80	9,21	95	10,98
Összesen	919	100,00	797	100,00	869	100,00	862	100,00
Az eredményt növelő támogatások								
a) a vállalati eredmény %-ában		44,89		56,33		73,83		55,72
b) a nyereségadóval csökkentett vállalati eredmény %-ában		79,91		101,40		104,95		93,52

* Forrás: ÁGOK: Az állami gazdaságok 1971. évi gazdálkodásának értékelése. I. Összefoglaló értékelés, 1972. 13. sz. (a 27. és 32. oldal adatai alapján).

részesedési alap képzéséhez való hozzájárulás címén. Lehetséges az is, hogy egy állami gazdaság a természeti adottságai — tehát szántóföldjeinek 8 aranykoronánál kisebb értéke — alapján kapott támogatáson túl még egyedi elbírálás alapján is megkülönböztetett támogatásban részesüljön.

A kedvezőtlen adottságú és mérleg szerint veszteséges állami gazdaságok megkülönböztetett támogatására is jellemző, hogy a vállalati eredményt alakítja. Tehát most, amikor rátérünk az eredményt javító állami támogatások szerepének jellemzésére, a megkülönböztetett támogatást élvező állami gazdaságokat a többiekkel együtt kezelhetjük. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy náluk lényegesen nagyobb súlya van az állami támogatásoknak, mint amit az adatok az összes gazdaságra nézve kifejeznek (1. táblázat).

A TÁMOGATÁSOK SZEREPE A VÁLLALATI JÖVEDELEMSZABÁLYOZÁSBAN

Az állami támogatásoknak a rendeletből átvett csoportosítása szerint nincsenek meg az adatok, meg kell tehát elégednünk a rendelkezésre álló nyilvántartás szerinti összegezéssel. Így is érzékelhetjük e támogatások nagyságrendjét, szerkezetét, kiváltképp pedig a vállalati jövedelem-szabályozásban betöltött szerepüket. Az értékelés kapcsán azonban számot kell vetnünk azzal, hogy az üzemviteli támogatásban az ipari eredetű eszközök árkedvezményét nem vették figyelembe¹. Adatainkban tehát az állami támogatások által mozgatott jövedelmek kisebb összegben jelennek meg a valóságosnál, s feltehetően a különbség igen jelentős. De még ennek ellenére is az eredményt javító támogatások összege — 3 év átlagában — a vállalati eredménynek mintegy 55 százalékát érte el. Minthogy a fennmaradó hánydot többé-kevésbé igénybe vette, s veszi a nyereségadó, irányításunk mai rendjében a vállalati keretek közt maradót, a vállalati hatáskörben felhasználható nyereség létrejötte az eredményt javító támogatásoknak tulajdonítható.

A beruházási támogatás, mint valorizációs tényező

A beruházási támogatás, akár bővítő, akár szinttartó beruházásról legyen is szó, az állami gazdaságokat megilleti, méghozzá azonos mértékben. Két csatornán keresztül jutnak hozzá. *Egyrészt* az építési, telepítési és meliorációs beruházások kivitelezési értékének meghatározott százaléka erejéig (de a vonatkozó beruházási normatíváknál nem nagyobb összeg után). Az ennek megfelelő összeg az állami támogatás terhére számolható el, s általa a vállalati finanszírozás szükségessége eselik. *Másrészt*, amint azt már említettük is, a beruházások részévé váló ipari eredetű felszerelésnek, dekések stb. után árkedvezmény jár. Minthogy ez az állami vállalatok

¹*Megjegyzés:* Az üzemviteli támogatások körébe az értékesítési árak és bevételek kiegészítésére, valamint a költségtérítésre általánosan folyósított összegeket vették elsősorban nyilvántartásba.

latok számára költségkímélő hatásukon keresztül realizálódik, a vállalati jövedelemben szukcesszíve jelentkeznek, a beruházási támogatásokban indokoltan nem kerülnek figyelembevételre.

A beruházási támogatás összegét az engedélyezést tanúsító okirat alapján közvetlenül a kivitelezőkhöz juttatják. Az állami gazdaságokhoz ez csak akkor kerülhet, ha a beruházásoknak egyben kivitelezői is. Az engedélyezés elvileg automatikus. Ha adott beruházásoknak az állami támogatások leszámítása utáni összegére a saját erőből és hitelből való finanszírozás igazolt, akkor az állami támogatás is jár.

A beruházási támogatás tehát kiegészíti a vállalati erőforrásokat, természetesen a pótlási célokat szolgáló amortizációs alapot és a fejlesztési nyereségnek az állóeszközök növelésére fordított hányadát. Gyakorlatilag tehát a beruházási pénzeszközöket valorizálja, a saját erőből beruházásokra fordított összeget növeli meg. Mégpedig nem is kevésbé. Ennek érzékeltet-

2. táblázat

A BERUHÁZÁSOK VALORIZÁLÓ HATÁSA, VALAMINT AZ ÖSSZES ÁLLAMI TÁMOGATÁS SZEREPE A VÁLLALATI SAJÁT ERŐFORRÁS KÉPZÉSÉBEN*

Megnevezés	1969.	1970.	1971.	1969–71. évek átlagában
	évben			
1. Amortizációs alap, millió Ft	790,0	861,0	1080,0	910,33
2. Állóeszközök növelését szolgáló fejlesztési nyereség, millió Ft**	369,6	268,2	363,6	333,80
3. Beruházási támogatás, millió Ft	882,0	1260,0	1107,0	1083,00
4. Valorizált beruházási saját erő, millió Ft	2041,6	2389,2	2550,6	2327,13
5. Beruházási támogatás				
a) az amortizációs alap és az állóeszközöket növelő nyereség %-ában	76,06	111,58	76,68	87,05
b) a beruházási saját erő és támogatás %-ában	43,20	52,74	43,40	46,54
6. Eredményt javító és beruházási támogatás				
a) összege, millió Ft	1801,00	2057,00	1976,00	1945,00
b) az amortizációs alap és a nyereségadóval csökkentett vállalati eredmény %-ában	92,84	124,89	103,56	106,17
c) az amortizációs alap és a nyereségadóval csökkentett vállalati eredmény, valamint a beruházási támogatás együttes összegének %-ában	63,82	70,76	65,54	66,72

* Forrás: ÁGOK: Az állami gazdaságok 1971. évi gazdálkodásának értékelése. I. Összefoglaló értékelés, 1972. 13. sz. (a 27. és 32. oldal adatai alapján).

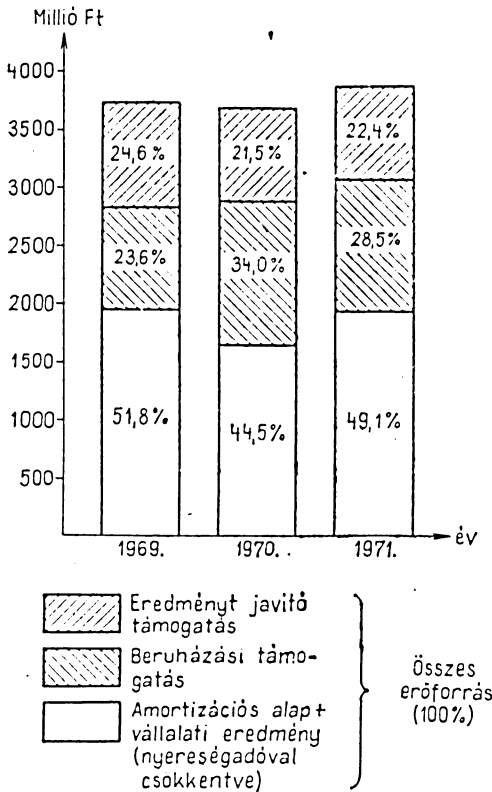
** A fejlesztési nyereségből az állóeszközöknek az összes eszközökből való részesedési aránya alapján képezve.

tésére említjük meg, hogy az építési és ültetvényberuházások költségelőirányzata alapján 70 százalékos támogatást kell nyújtani a cseresznye, a meggy, a kajszí és a bogyósok telepítése után, 50 százalékosat a szarvasmarha- és a sertéstartás, a szőlőfeldolgozás és -tárolás saját épületei után, 30 százalékosat az 50 és 70 százalékos támogatások körébe fel nem vett épületek és egyéb más beruházások után. Alig van olyan beruházás, amelyet nem illet meg támogatás, s a minimális támogatás 30 százalék. Mivel a támogatás mértéke a „hovatarozás” szerint differenciált, a beruházásokban megbomlik a pénz vásárlóerejének egysége. A kedvezményektől függően ugyanaz a saját erő nagyobb vagy kisebb értékű beruházás megvalósítását teszi lehetővé. Érthető tehát, ha a támogatás nagyságrendje, valamint differenciált-sága húzóerőt jelent s orientációs befolyást gyakorol a vállalati beruházási tevékenységre. Ez a rendszer megalkotásakor eleve elvárás is volt, s a gyakorlatban teljes mértékben igazolódott is. Hozzájárult a vállalati saját

beruházási források mozgósításához, a beruházások — és köztük elsősorban az építési jellegűek — gyors növekedését eredményezte.

E tekintetben túlzottan hatásosnak is bizonyult. Az ebből fakadó költségvetési terhek minden előzetes elképzelést messze felülmúlóan nőttek, annyira, hogy 1970-ben a támogatás automatikusságát korlátozták, meghatározták a költségvetésből igénybe vehető beruházási támogatás felső határát, helyesebben keretösszegét. Ez azóta is érvényben van, tehát jellemzővé vált — a beruházási állami támogatások automatikus folyósításával szemben — a visszatartott engedélyezés. Továbbá az is állandósult tapasztalat, hogy az építési beruházásokat a többi beruházások rovására szélesítették s tartják immár tartósan fent, amire azért is szükség van, mert az építési beruházások kivitelezési összege rendszeresen meghaladja a tervezettet. A beruházások húzóereje nem egyszer a vállalati összérdekkel is szembe kerül.

De milyen mértékben jelent-

1. ábra. A költségvetési támogatások szerepe a saját erő alakulásában

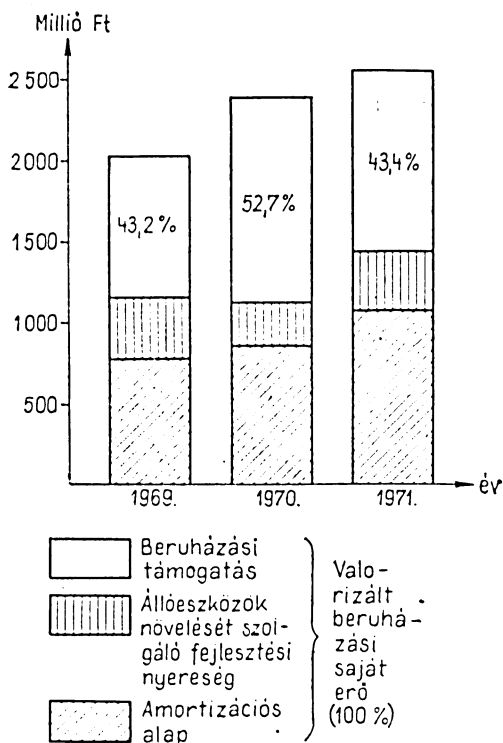
kezik a beruházási támogatás valorizáló hatása a vállalati saját erőforrásokban? Erről ad képet az 5. oldalon közölt 2. táblázat.

A 2. táblázat szerint a beruházási támogatások mintegy $\frac{1}{4}$ -ével javítják a beruházási pénzeszközök reálértékét, s egészítik ki, illetőleg növelik meg a beruházások összegét. Ezen keresztül évente több mint egymilliárd forintnyi összeggel nyúlik a beruházási állóeszközöket pótló és bővítő fedezet takarója. Igen tekintélyes összeg ez, az eredményt javító támogatásoknál is többre rúg, ez utóbbit az 1969–71. évek átlagában mintegy 6 százalékkal haladta túl. A vállalatok jövedelmének ugyan nem, de vagyonának részévé válik, a vállalati állóeszközök értékébe be is számítják. Ezt a gyakorlatban annyira elismerik, hogy ha állami támogatással beruházott állóeszközt más vállalatnak adnak át, vele együtt a támogatási összeget is átszármaztatják. Ezzel szemben viszont a vállalati amortizálásba a támogatási összeget nem vonják be, utána költségeket sem számítanak fel és amortizációs alapot sem képeznek. (1. ábra).

Az átszármaztatásnál és amortizálásnál követett gyakorlat vitathatatlan ellentmondásban áll egymással. Az elhasználódás ténye csak a vállalatok közti átadásokban kerül elismerésre, mert itt az állami támogatás összegét az elhasználódás mértéke szerint csökkentett összeggel hárítják át. Még arra is utalnunk kell, hogy a valorizált beruházási saját források közel 50 százaléka a beruházási támogatásokból jön létre. (2. ábra).

Költségvetési támogatások, mint szabályozók

Az eredményt javító és a beruházási támogatásokat együtt tekintve még inkább általánosíthatjuk ezeknek a vállalati önfinszírozásban betöltött szerepét. A nagyságrend vonatkozásában az egyik jellemző tény az, hogy az állami támogatások együttes összege néhány százalékkal rendszeresen meghaladja a nyereségből és az amortizációból képződő, vállalati jogkörben felhasználható erőforrásokat. A másik pedig az, hogy a teljes önfinszírozás (a saját erő, az amortizáció, a nyereséggel csökkentett vállalati eredmény és a beru-

2. ábra. A beruházási támogatás a valorizált beruházási saját erőben

házasi támogatás együttes összege) csaknem $\frac{2}{3}$ részben az állami támogatásból származik. Az állami gazdaságok irányításának s benne a vállalati érdekelttség kihasználására irányuló szabályozásnak tehát alapvető ismérve az, hogy az önfinanszírozási erőforrásokat — az ipari eredetű eszközök, a mezőgazdasági termékek árait, valamint az adókat adótnak véve — túlnyomó részben az állami támogatások képezik.

Érdekes, hogy az állami támogatások nagy és alapvető szerepéből a vállalati önfinanszírozás hiányára is következtetnek. Minthogy ezt szocialista mezőgazdaságunk egészére vonatkozóan is felvetik, érdemes indoklásának szemléltetésére a következőket idézni: „...köztudott, hogy gazdaságpolitikánk nem épít a mezőgazdaság önfinanszírozó képességére. Ennek megfelelően a vállalatoknál nem képződik (vagy ha igen, akkor elvonják) annyi tiszta jövedelem, amennyi a bővített újratermelés pénzügyi alapját megteremtené. Megfontolt közzgazdasági elemzések és nemzetközi tapasztalatok is bizonyítják, hogy az önfinanszírozás nem közzgazdasági törvényszerűség. Ennek megfelelően nem alakítható ki olyan mezőgazdasági ár-színvonal, amelyben minden mezőgazdasági termék nyereséges.”² E mondatokban szerintem félreértések tükröződnek. Először is megjegyezhetjük, amennyiben a gazdaságirányítás megreformálása gazdaságpolitikai célokat is követett, ennek egyik feladata éppen az volt, hogy az irányítás rendszerében a vállalati önállóság anyagi megalapozása végett az önfinanszírozás feltételeit kialakítsa. Másodszor, a probléma felvetésében az árak alapján kialakuló önfinanszírozási lehetőség azonosul az általában vehető önfinanszírozással. Ez utóbbi lényege a mi körülményeink között ugyanis abban van, hogy a vállalatok többségében a termelés társadalmilag indokolt növeléséhez létrejőjenek a finanszírozási lehetőségek, s ezzel saját hatáskörükben rendelkezeshessenek. Ez nálunk alapjában véve meg is van. A mérték kérdése vetődhet fel, s az vitatható, hogy elégséges-e? Ezt így állami gazdaságainkban a gyakorlat fel is vetette, s a probléma megoldásaként szüntették meg a fejlesztési nyereség adóztatását. S végül miért lenne törvényszerű az önfinanszírozás? A szocialista mezőgazdaság legfőbb és egyértelmű történeti tapasztalata éppen az, hogy az önfinanszírozás lehetőségeinek központosítása és újraelosztása révén is működtethetők a szocialista vállalatok, de működésük nagyon is szárnyaszegotté válik, alkotó öntevékenységük kellő mértékben nem bontakozhat ki. Ez a működési hatékonyságot oly mértékben rontja, hogy annak az egész népgazdaság is kárát vallja.

Nincs szándékomban népgazdaságunk irányításának rendszerét érdemtelenül védelmezni. Amíg ennek feltétlenül előnyéző írható, hogy a vállalati önfinanszírozást, ha a támogatások beiktatásával is, de kibontakoztatta és realitássá változtatta, addig a támogatások széles körű alkalmazása és rendkívül nagy súlya feltétlenül gyengéje is ennek az irányítási rendszernek, noha a támogatások csakúgy szabályozók, mint az árak vagy az adók. *Először* is a szabályozók nemcsak lehetőségeket nyújtanak, hanem korlá-

² Szénay László: Vállalati belső mechanizmus, vállalati érdekelttség. Gazdálkodás, 1972. 4. szám.

tokat is teremtenek a vállalati jövedelemszerzésben. Ha túl sok a szabályozó, akkor népgazdasági és vállalati szinten egyaránt nehezzé lesz az áttekinthetőségük, egyeztetésük, ami végső soron oda vezet, hogy az általuk közvetített értékmozgások nyomon követése, kifejezése, s értékelése több területen is lehetetlenné válik. Ebből következik, hogy egy-egy ágazat vagy termék valóságos költségeinek és jövedelmezőségének számítása szinte lehetetlen. *Másodszor*, minthogy a támogatások rendszerint termelésorientációs célokat is kifejeznek, ha belőlük sok van — márpedig ezt joggal állíthatjuk —, nem koncentrálja, hanem megosztja a célokat, de a figyelmet is, s ezáltal a kiváltott vállalati törekvéseket is. Ezen túlmenően még az időlegesség érzetét is keltik. Ez nem is csodálható, hisz közülük nem egyet eleve átmeneti jelleggel bizonyos időtartamra vezetnek be. *Harmadszor*, a támogatások jelentős részének megszerzése utánjárás, engedélyezése pedig komoly adminisztrációt követel. A rendelkezések hiányosságai kiváltják a kiskapuk keresését és nyitogatását is. Sok-sok ember munkáját köti le rendszeresen, egyes vállalati vezetők pedig mással sem foglalkoznak, mint csak a támogatások kijáráásával, megszerzésével. Erős szubjektivitás érvényesülhet az adminisztrálásban, s ebből ugyancsak sok hiba származhat. Kiváltképp a beruházási támogatások elnyerése és elszámolása körül keletkeznek nézeteltérések, lüngolnak fel viták a vállalatok és a hivatalok közt. Az ellenőrzések jogtalan igénybevételeket is feltűrnak, de indokolatlan elmarasztalásokat is tesznek. A visszafizetések — még ha jogosak is — mindig fájdalmasak, s a gazdálkodásban nehézségeket, súlyos gondokat is okozhatnak. Vitathatatlan, hogy a támogatások kiváltották irányításunk bürokratizálását, amely még fokozódott is azáltal, hogy viszonylag rövid idő alatt többször változtak a támogatások s egyidejűleg ugyanazon támogatási formára több paraméter is érvényes volt. Ez a körülmény mezőgazdasági vállalatainkban, köztük az állami gazdaságokban is lassítja a gazdálkodást, a kezdeményezések elhatározásában és megvalósításában egyaránt hátráltatja a vezetőket.

E problémák láttán jogos a kérdés, szükség van-e a támogatási formákra; mi teheti és teszi indokolttá alkalmazásukat. Segíthet a kérdésre adandó válasz kialakításában és az ítéletalkotásban is, ha a támogatások és elvonások összegét, egymáshoz való viszonyát megismerjük. Erről tájékoztat a túloldali 3. táblázat.

A támogatásokkal szemben jelentős összegű költségvetési befizetés áll, a támogatásoknak a befizetések feletti többlete azonban meglehetősen nagy összegű, különösen, ha ezt a vállalati hatáskörben felhasznált nyereséghez viszonyítjuk. Ebből egyrészt adódik, hogy a támogatások alkalmazásában mértéktartóbban is lehetne eljárni, s mind a támogatásokkal, mind az elvonásokkal visszafelé is lehetne lépni. Másrészt az is látható, hogy az adott árak mellett szükség is van a támogatásokra, mert a költségvetési kapcsolatokon keresztül a termelőágak közti jövedelme csoportosítás is végbemegy az állami gazdaságok javára. Ezt pedig másként pótolni illetve megadni nem lehet, ha az egész árrendszer átalakításáról nem lehet szó.

3. táblázat

A KÖLTSÉGVETÉSI BEFIZETÉSEK ÉS TÁMOGATÁSOK EGYENLEGE*

Megnevezés	A költségvetési befizetések nagysága, szerkezete és a támogatásokhoz való viszonya az							
	1969.		1970.		1971.		1969-71. évek átlagában	
	évben							
	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%
Nettónyereség-befizetés	861	54,36	629	44,96	349	22,05	613	40,28
Városi és községi hozzájárulás	—	—	—	—	83	5,25	28	1,84
Földadó	250	15,78	225	16,08	224	14,16	233	15,30
Termelési adó, építésszerelési adó	—	—	—	—	217	13,72	72	4,73
Forgalmi adó	124	7,83	175	12,51	72	4,55	124	8,15
SZTK járulék	349	22,03	370	26,45	637	40,27	452	29,70
Költségvetési befizetések	1584	100,00	1399	100,00	1582	100,00	1522	100,00
Összes támogatás	1801		2057		1976		1945	
A befizetések és támogatások egyenlege	-217		-658		-394		-423	
A vállalatoknál felhasznált nyereség	1186		912		957		1018	
Egyenleg a vállalatoknál felhasznált nyereség %-ában		18,30		72,15		41,17		41,55

* Forrás: ÁGOK: Az állami gazdaságok 1971. évi gazdálkodásának értékelése. I. Összefoglaló értékelés. 1972. 13. sz. (a 32. oldal adatai alapján).

Adott körülmények közt tehát a támogatások egyik okát az ipari és a mezőgazdasági árak aránytalanságában, a mezőgazdaság terhére érvényesülő diszparitásban találhatjuk meg. Ezen változtatni valóban nem könnyű, hiszen a fogyasztási árak stabilan tartása szinte kizár minden aránymódosítást az ipar és a mezőgazdasági árak közt. De a diszparitás elmélyülését ez nem indokolhatja, márpedig az 1968-71. évek időszakában erről is szó volt. Adott körülmények közt ez a támogatás körének további kitérítése irányában hatott, s hat továbbra is. De ha a diszparitástól eltekintünk, akkor is szükség van a támogatásokra, mert a vállalatok jövedelmi helyzetének differenciáltsága okvetlenül megkövetel bizonyos mértékű kiegyenlítést.

A gyenge eredményekkel gazdálkodó állami gazdaságok működésben tartása valamilyen formában jövedelemkiegészítést igényel ahhoz, hogy a mezőgazdasági termékek iránti kereslet kielégítéséhez hozzájárulhassanak. Lehetőleg ennek megoldására kellene a támogatási rendszert korlátozni és beállítani. Ez természetesen nem mindig szabad választás kérdése, egy-egy

term
tása
mog
séné
bölcs

ban,
veté
sok
rint
nak
nyít
azon
tám
költ
ha i
az ú
tel.
foga
az
lega
akke
bíte
elvo
hog
term
össz
nem
pusz
egye
árak
ahh
állás
azon
mag
alap

I
потом
иниям
прия
держ
мы п
дарст
вклад

táblázat

ásokhoz

9-71. évek átlagában

%

40,28

1,84

15,30

4,73

8,15

29,70

100,00

41,55

gialó érté-

a mező-

nyesülő

önnyű,

ymódo-

nyúlását

l is szó

ágítása

intünk,

ni hely-

iegyen-

ődésben

hogy a

ssanak.

ozni és

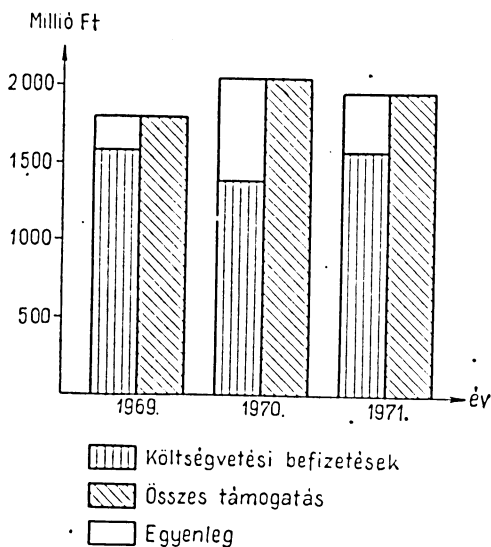
egy-egy

termék termelésének alátámasztása is indokolhat ilyen célú támogatási formát. Ezek bevezetésénél azonban elengedhetetlen a bölcs mérséklet.

A költségvetési támogatásokban, kiváltképp pedig a költségvetési juttatásoknak az elvonások feletti többletében, rendszerint a mezőgazdaság fenntartásának az állami gazdaságokhoz irányított támogatását látják. Arra azonban nem gondolnak, hogy a támogatásokkal szembeállított költségvetési elvonások közt, noha indokolt lenne, nem szerepel az árdiszparitás miatt kieső bevétel. Ha ezt 10–15 százalékban fogadjuk el — megjegyzem, hogy az Árhivatal számításai szerint legalább 15 százalékról van szó —,

akkor ez az 1969–71. évek átlagában 1,8–2,8 milliárd forinttal kibővítette az árbevételt. Ez többszörösen fedezi a támogatásoknak és az elvonásoknak a már kiszámított negatív egyenlegét (3. ábra). Egyértelmű, hogy végső egyenlegében az állami gazdaságok a költségvetésből nemcsak termelőági fenntartást szolgáló támogatást nem kapnak, hanem tetemes összeggel hozzájárulnak az állami közteherviseléshez is. Ezzel azonban nem tekinthetjük lezártnak a termelőági támogatás ügyét. Ezt ugyanis pusztán a költségvetési kapcsolatokból, illetőleg a kapcsolatokból adódó egyenlegből levezetni nem is lehet. A nemzetközi forgalomban érvényes árak alapján számított költség- és jövedelemadatok lennének szükségesek ahhoz, hogy az azokból folyó költségvetési kapcsolatok alapján valóban állást foglaljunk a termelőági támogatás kérdésében is. Ennek megoldása azonban — az erre irányuló értékes kísérletek ellenére is — még várat magára, s ezért annál tovább, mint amit a költségvetési kapcsolatok adatai alapján leszűrtünk, mi sem mehetünk.

Государственные поддержки имеют большую роль в самофинансировании госхозов потому что полная сумма поддержки — совместная сумма поддержки по капиталовложениям и улучшающая результат — превышает фонд амортизации и сумму результата предприятия, уменьшенную за счет налога с прибыли. Особенно большую роль играют поддержки по капиталовложениям, которые дают почти 90% амортизационного фонда и суммы прибыли для развития, служащей росту основных средств. В тоже время сумма государственной поддержки, предоставленная венгерским госхозам, значительно превышает вклад в бюджет госхозами. Анализируя все это автор указывает на причины снижения роли

3. ábra. Költségvetési támogatások és elvonások

государственной поддержки, но указывает и на то, что отрицательное сальдо большой поддержки производственной отрасли было бы многократно покрыто приходом, выпадающим из-за диспаритации цен.

In den Selbstfinanzierungsverfahren der Staatsgüter spielen die staatlichen Zustütungen eine wichtige Rolle weil die vollen Zustütungs fonds d. h. die gemeinsame Summe der staatlichen Investitions- und ergebnisverbessernden Beiträgen die, die mit den Amortisationsfonds und Gewinnsteuer verminderte Erfolgssumme des staatlichen Unternehmens übertreffen. Eine ausserordentlich wichtige Aufgabe fällt den Investitionszustütungen zu denn fast 90% der Gewinnsumme die zur Entwicklung des Amortisationsfonds und Grundmittelerhöhung dient, wird aus diesen Beiträgen gebildet. Die Summe der für den ungarischen Staatsgütern zugeführten staatlichen Zustütungen ist bedeutend grösser als die Einzahlungen der Staatsgüter an den Staatshaushalt. Im Laufe der Behandlung zeigt der Verfasser auf diese Beweggründe hin die eine Verminderung der Rolle der staatlichen Zustütungen veranlassen doch gleichzeitig wurde betont dass das negative Saldo der grossangelegten produktionszweigliichen Zustütungen mittels den Einnahmen, die jetzt wegen den Preisdisparitäten ausfallen, mehrfach gedeckt werden könnten.

State subsidies have a very important role in the self-financing of the state farms as undertakings since the complete amount of subsidies — total of subsidies granted for the correction of results and for the investments — surpasses the amount of amortization funds and farming profit reduced by the taxes on returns. Investment subsidies play a particularly important part representing almost 90 percent of the total amount of amortization funds and development returns devoted to the increasing of fixed assets. At the same time, however, state subsidies granted for Hungarian state farms considerably surpass the contribution payed by the state farms to the budget. Proceeding with the analysis of these facts, the author points out reasons for reducing the role of state subvention but also demonstrates that the negative balance of substantial subsidies allocated to this branch of production could highly be covered with returns lost in consequence of the disparity of prices.